

**Palvelualojen
ammattiliitto**
Servicefacket

Lausunto

04.01.2024

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Aikuiskoulutustuki, ammattitutkintostipendi ja vuorotteluvapaa muodostavat kokonaisuuden, joka on luonut työntekijöille hyvät puitteet omaehtoisen osaamisen kehittämiseen, työllistymiseen, työuralla etenemiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Lakkauttamisen sijaan näitä työntekijöiden parissa suosittuja keinoja on kehitettävä eteenpäin.

Aikuiskoulutustuki

Palvelualojen ammattiliitto PAM ei kannata hallituksen esitystä lakkauttaa Työllisyysrahaston myöntämä ansiosidonnainen aikuiskoulutustuki. PAM näkee aikuiskoulutustuessa kehittämisen tarpeita, mutta koko työssäkävien omaehtoista opiskelua tukevan järjestelmän lakkauttaminen on yliampuva toimenpide tilanteessa, jossa yhteiskunnassa vallitsee laajasti jaettu yhteinen näkemys kansallisen osaamistason noston tarpeesta.

Suomi tarvitsee lisää elinikäistä oppimista – ja aikuiskoulutustuki on yksi keino tavoitteen saavuttamiseksi. Vähintään on tarpeellista kuulla STM:n Työuran aikaista jatkuvaa oppimista kehittävän työryhmä lopputulokset ennen tuen lakkauttamista koskevia lopullisia päätöksiä.

Aikuiskoulutustuen kehittämisestä tarvitaan lisää tutkimus- ja selvitystietoa. On erittäin todennäköistä, että tulevaisuudessa työuran aikana tapahtuva jatkuva oppiminen koostuu omaehtoisen opiskelun ja työnteon yhdistämisestä. Tämä trendi johtaa siihen, että myös aikuiskoulutustuen kustannukset pienenevät. Työllisyysrahaston selvityshenkilöt tekivät vuonna 2021 ansiokasta työtä luodattaessaan vaihtoehtoja aikuisten jatkuvan oppimisen kehittämiseen. Tätä työtä on syytä jatkaa. Ei pidä myöskään unohtaa aikuisopiskelun työnhyvinvointia kasvattavia vaikutuksia. Työllisyysrahaston selvityksen mukaan merkittävä osa työuran aikana opiskelevista henkilöistä opiskelee nykyiseen työhönsä liittyvän liiallisen kuormituksen johdosta. He haluavat osaamisen kehittämisen kautta vähemmän kuormittaviin työtehtäviin.

Sivistyksellisestä näkökulmasta ajattelutapa, jonka mukaan työuran aikaisten koulutusmahdollisuuksien ylläpito on ensisijaisesti taloudellinen kysymys, on melko kyyninen. On myös syytä muistaa, että Työllisyysrahaston myöntämää tukea ei rahoiteta valtion budjetista vaan työntekijöiden ja työnantajien maksamista työttömyysvakuutusmaksuista.

Jos kuitenkin hyväksytään premissi, jonka mukaan nykyinen aikuiskoulutustuki kohdistuu väärille kohderyhmille ja on täten huonosti tuottava investointi, on koko järjestelmän lakkauttaminen siltikin väärä lopputulos.

Sen sijaan on tehtävä kuten Etlan tutkijat toissavuoden selvityksessään ehdottivat: aikuiskoulutuksen mahdollisuuksia on kehitettävä palvelemaan juuri niitä kohderyhmiä, joille koulutus tuo suurimman taloudellisen ja työmarkkina-asemaan liittyvän hyödyn. Käytännössä tämä tarkoittaa alhaisesti koulutettuja ja työvoimapula-aloille siirtyviä ihmisiä. Nykyisen aikuiskoulutustuen saajista vajaa puolet on perusopetuksen tai toisen asteen koulutuksen varassa. Tätä lukemaa on mahdollista saada nostettua, jolloin myös aikuiskoulutustuki yhteiskunnallisena investointina muuttuu huomattavasti kannattavammaksi.

On selvää, että tietyt globaalit megatrendit muokkaavat tulevaisuuden työmarkkinoita. Digivihreä siirtymä aiheuttaa merkittäviä osaamisvaatimusten muutoksia erityisesti alhaisen muodollisen koulutustason omaaville työntekijöille. Hetki ei missään tapauksessa ole oikea heikentää osaamistason nostamisen mahdollisuuksia, vaan päinvastoin.

Aikuiskoulutustukea on kehitettävä siten, että käyttö on kannustavampaa palkkahaitarin alapäässä oleville työntekijöille. Tämä voidaan saavuttaa esim. siirtämällä ansiosidonnaisen tuen painopistettä tukemaan pienituloisia tai alentamalla alhaisesti koulutettujen työhistoriaan liittyviä vaatimuksia.

Suurin osa aikuiskoulutustuen käyttäjistä ovat naisia. Onkin merkittävä puute, että hallituksen esityksessä ei ole tehty kunnollista sukupuolivaikutusten arviointia.

Ennen aikuiskoulutuksen lakkauttamista järjestelmän vaikuttavuudesta on tehtävä perusteellinen arviointi. Nyt hallituksen esityksessä vedotaan selvityksiin, jotka ovat pahimmillaan yli 10 vuotta vanhoja. Työmarkkinat ovat nykyään kauttaaltaan muuttuneet. Jatkuvan oppimisen vaatimukset ovat entistä selkeämmät.

Ammattitutkintostipendi

Palvelualojen ammattiliitto PAM ei kannata Työllisyysrahaston myöntämän ammattitutkintostipendin lakkauttamista. Ammatillisen tutkinnon suorittaminen erityisesti työn ohessa ei usein ole helppoa. Vaikka myönnettävän stipendin summa on melko pieni (414 euroa), on se kuitenkin pienituloiselle opiskelijalle kannustin saada tutkinnon suorittaminen viimeistelyä esimerkiksi opintojen keskeyttämisen sijaan.

Lakkauttamisen sijaan ammattitutkintostipendin voisi kohdistaa sellaisille tutkinnonsuorittajille, jotka nostavat muodollista koulutustasoaan tai ovat siirtymässä opintojen myötä työskentelemään työvoimapula-alalle. Käytännössä tällainen muutos rajaisi pois esimerkiksi johtamisopintoja tekevät korkeakoulutetut työntekijät, joiden toimeentuloon stipendin mukainen summa ei keskimäärin tuo merkittävää suhteellista nousua. Tämä toisi järjestelmään myös taloudellisia säästöjä.

Vuorotteluvapaa

Vuorotteluvapaajärjestelmällä on työhyvinvointiin, motivaatioon ja jaksamiseen liittyviä positiivisia vaikutuksia, joiden vuoksi Palvelualojen ammattiliitto PAM ei kannata järjestelmän lakkauttamista.

Päätös vuorotteluvapaasta tehdään työnantajan ja työntekijän yhteisellä päätöksellä. On vaikea arvioida, millaisessa tilanteessa päätös on kulloinkin tehty. On erittäin todennäköistä, että useissa tapauksissa vuorotteluvapaan vaihtoehto olisi käytännössä ollut sairausloma tai työkyvyn vaarantuminen. Tällaisissa tilanteissa vuorotteluvapaa on ollut edullisempi ja toivottavampi vaihtoehto työntekijän, työnantajan ja kansantalouden kannalta.

Hallituksen esityksen mukaan työllisyysvaikutus on hyvä erityisesti vuorotteluvapasijaisen kohdalla. Käytännössä sijaisuus jättää työllisyyden korkeammalle tasolle myös pidemmällä aikavälillä. Myös vuorotteluvapaan kustannukset julkiselle taloudelle ovat melko maltilliset. Olisi vähintään tarpeellista, että vuorotteluvapaan käytön nykytilan arvioinnissa hyödynnettäisiin hieman uudempaa

tutkimus- ja selvitysmateriaalia. Nyt hallituksen esityksen nykytilan arvioinnissa käytetään lähes 15 vuotta vanhoja selvityksiä.

Vuorotteluvapaan nykyinen työhistoriavaatimus (20 vuotta) rajaa automaattisesti merkittävän osan työllisistä järjestelmän ulkopuolelle. Käytännössä vuorotteluvapaan hyödyntäjät ovat pidempään työelämässä olleita ja voittopuoleisesti naisia. Vaikka vuorotteluvapaan lakkauttaminen osuu selkeästi pitkään työelämässä olleisiin naisiin, ei hallituksen esityksessä ole tehty kunnollista sukupuolivaikutusten arviointia. Tämä on merkittävä puute.

Helsingissä, 28.12.2023

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen

puheenjohtaja

Mikko Laakkonen

koulutuspoliittinen asiantuntija

mikko.laakkonen@pam.fi

040 521 7041

Lehtimäki Nora
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry